

д/д	Сүм хийдийн нэр:	1. Өртөөний Жанцандонбо дуган	2. Төвхөний хийд /Ганданпунцаглин/	3. Бор бургасын хийд	4. Баянзүрхийн хийд /Гандандаданлин/	5. Ламын гэгээний хийд
1	Аймаг, сүм /хошуу/-ны нэр	Баруун-өлзийт	Бат-Өлзий	Бат-Өлзий	Баянзүрх	Баянзүрх
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/		Сумын төвөөс зүүн хойш 20 гаруй км зайд Төвхөн ширээт хэмээх уулын оройл оршдог.		Баянзүрх хэмээх уулын ойролцоо байдаг.	
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Байгуулагдаад 19 жил болсон - 1938.04.01-ний өдөр 2 этгээд нь хар болж эзэнгүй болсон.	- 1651 он - Ажилгүй болсон учир 1938 оны 4 сараас хаагдсан.		- 1744 он бөгөөд 12-р жарны хөхөгчин үхэр жил	
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Шаргалжуут өртөөний Ханжав, өртөөний 14 өрхийн хамт	1 богд Занабазар. 1773 онд хийд болгон Төвхөн хийд хэмээн нэрлэх болсон.		2-р ламын гэгээн Лувсанванчинбалбар	Анхдугаар ламын гэгээн хэмээх Ханчинчойгэн
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямлай - хөшөө /гэрэлт/	1 - Дуган 1	19 - сүм 3 - жижиг дуган 14 - суврага 2		41 - Их, бага сүм, дуган 33 - Дацан 8	31 - сүм, дуган 30 гаруй - дацан 1
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Монгол хийцтэй, чанар муу	Барилгыг модоор барьсан		Барилга нь төвд хийцтэй, мод, чулуу, туйпуугаар үйлдсэн.	Барилга төвд хийцтэй.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	Тарах үед 2 ламтай байсан.	Тарах үед 3 ламтай байсан. 2 лам нь Уянга сумын Хан хөгшиний хүрээнд шилжсэн.		1928 оны үед 300 гаруй ламтай байсан ба 1938 оны байдлаар 183 ламтай болсон. - гавж 11 - аграмба 3 - дооромбо 13 - хамба 1	1920 оны эхэн үед 2500 гаруй ламтай байсан.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/				Чойр, Мамба, Жүд, Нублин, Сэрмин, Идэр, Даваачин, Дуйнхор	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан				- 20 - бурхны баруудыг олныг хийсэн	
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	1 - байшин 2, хашаа 73	- адуу 100, хонь 100, үхэр 20, ямаа 14 - байшин 3		20 - хонь 14, ямаа 7 - байшин 8, модон хашаа 9 - мал аж ахуй эрхэлнэ	
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	6. Жанчивдаржаалан хийд /Харзтайн дуган/	7. Ганданшадавлин хийд /Дөлгөөний хүрээ/	8. Ганданпунцаглин хүрээ буюу Арвайхээрийн Үйзэн гүнгийн хүрээ	9. Гандандашчойлон хийд /Арвайхээрийн зүүн жас/	10. Есөн зүйлийн суврагын хийд /Дашингүндэжидлин хийд/
1	Аймаг, сүм /хошуу/-ны нэр	Баян—Өндөр	Дөлгөөн хайрхан	Дэлгэрэх булаг	Дэлгэрэх булаг	Есөн зүйл
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/	Харзтай хэмээх газар байдаг.			Хар ус хэмээх газар байдаг.	Сумын төвөөс баруун урагш 60 км орчим Өндөр гэгээн Занабазарын мэлмий нээсэн Есөн зүйл гэдэг газар байдаг.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 1763 он - 1937.11.26-нд аймгийн шүүхийн 155-р тогтоолоор төр, шашныг тусгаарласан хуулийг зөрчсөн тул устгагдсан.	Сайн ноёны ах Сутай засгийн үе	- 215 жилийн өмнө буюу шороон бичин жил	- Тэнгэрийг тэтгэгч хааны 41-р он буюу 1775 он	- 71 жилийн өмнө шороо луу жил хэмээн архивын баримтанд тэмдэглэсэн /номонд 1640 оны үед/ - 1930-аад оны үед үгүй болон устгагдсан.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Туслагч Минжиндорж, хамба Дархан эмч	Засаг ноён Гончиг	Дайчин тайж /Ламын гэгээний угсаа болох Ханчинчойгон хутагтаас оролцсон/	Тайж Намнан, лам Содов, ард Цэвэгмид /хуучин Арвайхээрийн хошууны Гол хийдийн лам нараас оролцсон/	Лоовон Жанжаа
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямлай - хөшөө /гэрэлт/	2 - их, бага сүм, дуган 2 - дацан 1 - модон байшин 4, гэр 1	17 - сүм, дуган 9 - дацан 8	17 - сүм, дуган 17 - дацан 9	8 - сүм, дуган 8 - дацан 1	6 - сүм, дуган 4 - дацан 2
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг туйпуу болон мод, чулуугаар барьсан	Барилгыг мод, чулуу, туйпуугаар үйлдсэн.	Барилгыг мод, чулуу, туйпуугаар үйлдсэн.	Барилгыг модоор үйлдсэн.	Барилгыг мод, чулуу, туйпуугаар үйлдсэн.
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	49 ламтай.	232 ламтай. - гавж 2 - равжамба 33	173 ламтай. - Гавж 12	93 гаруй ламтай. - гавж 1	50 ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Лхамба Гомбо	Цогчин, Чойр, Жүд, Манлан, Лавиран, Дуйнхор, Лхан, Ганжуур	Чойр, Мамба, Жүд, Цогчин, Лаамиран, Дуйнхор, Сандив, Даваачин, Молом	Чойр	Дашинга, Өвгөн суврага
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан				- бар сийлэх газар 1	
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	2 /Дэлгэрбулаг, Аман усын/ - бод мал 1000 - Зүүн, баруун тийш 5х3 жан, хойшоо, урагшаа 4х3 жан - мал аж ахуй эрхэлнэ.	6 - байшин 7, хашаа 5	16 - тэмээ 11, адуу 43, үхэр 18, хонь 2, ямаа 100 - модон байшин 13, хашаа 9, эсгий гэр 11 - мал аж ахуй эрхэлнэ	11 - тэмээ 18, адуу 167, үхэр 2, хонь 209 - модон байшин 14, хашаа 8, эсгий гэр 5 - мал аж ахуй эрхэлнэ.	2 - адуу 5, үхэр 3, хонь 6, ямаа 2 - байшин 3, хашаа 1, эсгий гэр 1 - мал аж ахуй эрхэлнэ.
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	11. Лаврин сүм	12. Яргайтын хийд	13. Зээрийн хийд /Ганданшадавлин/	14. Харчин дуган	15. Баруун Ганданшадавлин хийд /Арвайн баруун хурал/
1	Аймаг, сүм /хошуу/-ны нэр	Зүүнбаян-Улаан	Зүүн-Өлзийт	Сант сүм	Тарагт сүм	Тарагт
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/					
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Сүмийн эзэн нь хэргийн учир баригдсаны улмаас 1938.10.25 -наас эзэнгүй болсон.	- 1937.09.01-нээс эхлэн эрх баригчид нь удаа дараа харъяа аймгийн прокурор ба дотоод яамны хэлтэст хэрэг учирт татагдсанаас эзэнгүй болсон.	- Байгуулагдаад 165 жил болсон	- Шашин төрийг тусгаарлах хуулийг санаатай зөрчсөн тул 1937 оны 9 сараас хаагдсан.	- 1728 оны Тахиа жил
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр			Буухиа өртөө эрхлэн байсан залан Шагдар		Сэцэн тайж, тойн Шагдар
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямлай - хөшөө /гэрэлт/	1 - сүм, дуган 1	4 - сүм, дуган 3 - дацан 1	8 - сүм, дуган 5 - дацан 3	3 - сүм, дуган - дацан 1	7 - сүм, дуган 5 - дацан 2
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/			Барилгыг чулуу, туйпуугаар үйлдсэн		Барилгыг модоор үйлдсэн
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	1 ламтай. /Эзэнгүй болох үед/	11 ламтай. Үүнээс 5 нь хөдөө гэртээ, 6 нь Өлзийтийн хүрээнд шилжсэн.	25 ламтай.	2 ламтай. /Тарах үед/	12 ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/			Ламиран, Гол, Жүд		Чойр, Цогчин
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	- хашаа 1		7 - байшин 5, хашаа 4	- хашаа 2	- байшин 1, хашаа 3, эсгий гэр 1 - тэмээ 5, адуу 25, хонь 4
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	16. Уушигийн хийд	17. Хан хөгшиний хүрээ / Ганданцэмбэллин хийд/	18. Гандандаржаалин хийд /Богдын өвөр хийд/	19. Сайрын Хашаатын хурал	20. Халуун усны сүм
1	Аймаг, сүм /хошуу/-ны нэр	Төгрөг	Уянга	Ховд	Ховд	Хужирт
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/					
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- Байгуулагдаад 28 жил буюу 1909 он	- Байгуулагдаад 115 жил болсон	- Байгуулагдаад 102 жил болсон	- 1938 оны 2 сард лам нар нь тарж хаагдсан.	- Эзэнгүй болсон учраас 1938 оны 4 сараас хаагдсан.
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Дунд гүний хошууны Гэлэн Балжираас нутгийн ардуудын хамт	Сайн ноён хан Цэрэндорж. Хийдийг барилцахад төвдийн харьяат Дөчин гэгээн хэмээх Галсандашижамц оролцсон	Сайн ноёны хүрээний лам нар		
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/	2 - сүм, дуган 1 - дацан 1	37 - сүм, дуган 27 - дацан 10	16 - сүм, дуган 11 - дацан 5	2 - сүм, дуган 1 - дацан 1	2 - сүм, дуган 1 - дацан 1
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг мод болон шавраар барьсан	Барилгыг мод, чулуу ба туйпуу, эсгийгээр үйлдсэн. Үүнээс 11 нь мод, 14 нь чулуу туйпуу, 2 нь эсгий болно.	Барилгыг чулуу ба туйпуугаар үйлдсэн		
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	2 ламтай. Байнга суудаггүй, цаг улирлын байдлаар хурал хурдаг.	546 ламтай. - гавж 22 - аграмба 10 - равжамба 14	49 ламтай.	9 ламтай.	
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Тариалан	Цогчин, Мамба, Зурхай, Жүд, Гол, Тариалан, Баруун, Зүүн, Жанчивлан, Гэмпилэн	Чойр, Цогчин, Мамба, Дуйнхор, Жүд		
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	1 /Баяндондов/ - тэмээ 1, хонь 1, адуу 2 - эсгий гэр 1	12 - адуу 1, хонь 2, ямаа 2 - модон байшин 14, чулуу, туйпуун байшин 3, модон хашаа 10, эсгий гэр 7 - мал аж ахуй эрхэлнэ.	9 - байшин 4, чулуу, туйпуун хашаа 1, эсгий гэр 6	1 - байшин 1, хашаа 1	1 - байшин 1, хашаа 1
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					

д/д	Сүм хийдийн нэр:	21. Ганданноровлин хийд /Өлзийт хүрээ/	22. Дашгинпилин /Түйн дээд хүрээ/	23. Бандичойнхорлин хийд /Түйн доод хүрээ/	24. Дашгэмпилин хийд	25. Даяны хүрээ
1	Аймаг, сум /хошуу/-ны нэр	Хужирт	Эрдэнэцөгц	Эрдэнэцөгц	Эрдэнэцөгт	
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/					
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он	- 1818 он	- Байгуулагдаад 180 гаруй жил болсон		- Байгуулагдаад 182 жил буюу 1756 он	
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр	Илдэн бэйл ноён	Баатар ван Цэдэнжав		Баатар Цэдэнжав	
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн					
6	Байгууламжийн тоо: - сум дуган - аймаг дацан - суврага - ямлай - хөшөө /гэрэлт/	25 - сум, дуган 20 - дацан 5	12 - сум, дуган 8 - дацан 4	14 - сум, дуган 10 - дацан 4	7 - дуган 5 /Гүш лам, Нүгнээ, Сандуйн, Зуугийн, Лавиран/ - дацан 2	
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, монгол/	Барилгыг модоор үйлдсэн	Барилгыг мод болон чулуу, туйпуугаар үйлдсэн	Барилгыг мод болон чулуу, туйпуугаар үйлдсэн		
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/	108 ламтай.	6 ламтай.	324 ламтай. - гавж 5 - аграмба 7		
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/	Чойр, Цогчин, Мамба, Дуйнхор, Эмч нар	Цогчин, Мамба, Дуйнхор, Сандуй	Цогчин, Чойр, Жүд Гүнгрэг	Дуйнхор, Мамба	
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан					
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл	13 - тэмээ 5, адуу 11, хонь 80 - байшин 2, модон хашаа 8, эсгий гэр 6 - мал аж ахуй эрхэлнэ.		8 - байшин 1		
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн					
13	Бусад мэдээ баримт					Хүрээнд холбогдох мэдээ баримт байхгүй.

д/д	Сүм хийдийн нэр:	26. Аж Хөхийн хөлгөний хүрээ	27. Хужиртын хүрээ	28. Зүүн хүрээ	29. Онгийн хүрээ
1	Аймаг, сүм /хошуу/-ны нэр				
2	Газрын нэр: Байршил: /солбицол/				Халхын Түшээт хан аймгийн Түшээ гүний хошууны нутаг Онгийн голын эрэг орчмоор одоогийн Дундговь аймгийн Сайхан-Овоо сумын нутаг Цогт уул хэмээх газар оршдог.
3	хэзээ, хэдэн онд байгуулагдсан - хаагдсан он - сэргээгдсэн он				- Хутагт ламын хийд 1750-аад оны үед
4	Хэн байгуулсан, ямар шийдвэрээр				
5	Шашны урсгал чиглэл, гол сахиус шүтээн				Хутагт ламын хийдийн гол сахиус шүтээн нь Улаан сахиус. Барь ламын хийдийн гол шүтээн нь Гомбо, Лхам сахиус.
6	Байгууламжийн тоо: - сүм дуган - аймаг дацан - суврага - ямпай - хөшөө /гэрэлт/				Барь ламын хийд нь дуган 17 Хутагт ламын хийд нь дуган 11, дацан 4
7	Барилгын хийц, маяг /энэтхэг, хятад, түвд, мөнгөл/				
8	Лам нарын тоо. Үүнээс: - гавж - аграмба - зээрэмбэ - маарамба - дооромбо - равжамба - бандида - хутагт /хувилгаад/				Барь ламын хийд нь 200-300 ламтай. Хутагт ламын хийд нь 300-аад ламтай.
9	Дацангийн төрөл /ямар ямар дацан/				Хутагт ламын хийд нь Жүд, Чойр, Дүйнхор, Манба.
10	- цам - майдар - бар /хэвлэл/ - бархан				- Хутагт ламны хийд нь цам гарахаараа алдартай
11	Жасын тоо: - мал сүргийн тоо - эдэлбэр газрын хэмжээ - эрхэлдэг аж ахуйн төрөл				Барь ламын хийд нь жас 10 Хутагт ламын хийд нь жас 9
12	Зураг: а/ түүхэн б/ одоогийн				
13	Бусад мэдээ баримт	Хүрээнд холбогдох мэдээ баримт байхгүй.	Хүрээнд холбогдох мэдээ баримт байхгүй.	Хүрээн холбогдох мэдээ баримт байхгүй.	Монгол нутаг дахь соёлын үл хөдлөх өвийн хадгалалт хамгаалалт. УБ., 2006. тал 247-248 ТЕГ-ын архивт холбогдох мэдээ баримт байхгүй.